پاسخ سرپرست دانشگاه تهران به سؤال معاون اول رئیس جمهور:

صدای دانشگاه خیلی کم شنیده می‌شود

گزارش خبری

غزل رضایی‌ثانی
خبرنگار

محمد رضا عارف معاون اول رئیس‌جمهور روز گذشته در دومین آیین نکوداشت اعضای هیأت علمی نمونه کشوری که در تالار علامه امینی دانشگاه تهران برگزار شد، گفت: «باید ساز و کاری اندیشیده شود که رابطه حاکمیت و دانشگاه چگونه باشد. فرض این است که دانشگاه نهادی از جمهوری اسلامی ایران است و قاعدتاً وابستگی اداری با وزارت علوم و دولت دارد، اما تا چه میزان می‌تواند در انتخاب رئیس دانشگاه و حتی مدیرگروه دخالت داشته باشد. انتظار داریم دانشگاه‌ها به دولت کمک و پیشنهادهای روشن با توجه به سیاست‌های کلی ارائه کنند.»

دکتر حسین حسینی سرپرست دانشگاه تهران در گفت‌وگو با «ایران» در پاسخ به این سؤال عارف که دولت تا چه میزان می‌تواند در انتخاب رؤسای دانشگاه‌ها نقش داشته باشد، می‌گوید: «به طور کلی دولت در انتخاب رئیس دانشگاه نقش دارد، به تعبیر دیگر در واقع وزیر علوم رئیس دانشگاه را انتخاب می‌کند، اما نهادهای بیرونی نیز نقش مهمی دارند. دولت می‌تواند برای موضوع تعیین رؤسای دانشگاه‌ها شاخص‌هایی را اعلام کند.»

او با اشاره به اینکه رؤسای دانشگاه برخی از کشورهای خارجی عضو هیأت دولت هم هستند، می‌گوید: «در برخی از کشورها مانند روسیه، رئیس دو دانشگاه بزرگ مسکو و سن پطرزبورگ از اعضای هیأت دولت هستند و حکم آنها را هم رئیس جمهوری امضا می‌کند. به غیر از این مسأله در شاخص انتخاب رئیس دانشگاه باید فردی انتخاب شود که از جنبه‌های مختلف با تجربه باشد. مثلاً اینکه آیا او فردی بوده است که فقط در تولید علم و مقاله فعال بوده یا در نگاه کلان جامعه و مسائل اجتماعی نیز مؤثر بوده و ورود داشته است. یعنی یک فرد را تک جانبه نبینیم، بلکه نگاهی چند جانبه به یک رئیس دانشگاه داشته باشیم. من هم فکر می‌کنم نگاه وزیر علوم باید برخاسته از چنین معیاری باشد.»

سرپرست دانشگاه تهران درباره اهمیت ارتباط دانشگاه با دولت و اینکه طبق گفته معاون اول رئیس‌جمهور مبنی بر اینکه از دانشگاه انتظار داریم در همه بخش‌ها به دولت کمک کند، می‌گوید: «مبحثی که معاون اول رئیس جمهور در دومین آیین نکوداشت اعضای هیأت علمی نمونه کشور به آن اشاره کردند، قبلاً از سوی رئیس جمهوری نیز به طور مکرر مطرح شده بود. به این منظور که دانشگاه‌ها به کمک دولت بیایند و برای چالش‌هایی که داریم راهکار ارائه بدهیم.»

حسینی با تأکید بر اینکه دانشگاه‌ها به وظایف خود عمل می‌کنند می‌گوید: «به نظر می‌آید این موضوع یک بخش مهم دارد و آن این است که دانشگاه‌ها در بیان بسیاری از مسائل و ناترازی‌هایی که در کشور وجود دارد به وظایف ذاتی خود عمل کرده‌اند. اما واقعیت این است که صدایی از طرف مقابل خود دریافت نکرده‌اند.»

او با اشاره به اینکه دانشگاه‌ها بسیاری از مسائل اجتماعی را هشدار داده بودند، می‌گوید: «یکی از موضوعاتی که خیلی مورد توجه بوده آسیب‌های اجتماعی است. بسیاری از آسیب‌های اجتماعی که اکنون به عنوان آسیب‌های زیر پوست شهر مطرح می‌شود، بیشتر از دو دهه پیش از سوی صاحبنظران حوزه علوم اجتماعی دانشگاه‌های ما بیان شده بود. همچنین در بحث ناترازی، محیط زیست، برق و انرژی و سایر موارد، موضوعات متعددی بیان شده است. انتظار است مسئولان متناسب با پیامی که از طرف بدنه علمی کشور به آنان منتقل می‌شود بخشی از این پیام‌ها را به سازوکارهای اجرایی تبدیل کند.»

سرپرست دانشگاه تهران درباره تعامل دولت و دانشگاه می‌گوید: «در حال حاضر دانشگاه‌ها احساس می‌کنند صدایشان خیلی کم شنیده می‌شود و از طرف دیگر صنعت و دستگاه‌ها به صورت موردی از ظرفیت استادان ما استفاده می‌کنند نه از کل ظرفیت دانشگاه. یعنی ما در دانشگاه‌ها صدها طرح مرتبط با صنعت داریم ولی این طرح‌ها به صورت محدود مورد استفاده قرار گرفته است. باید به کل دانشگاه نگاه شود نه موردی و دستگاه‌های مربوطه این مسائل را به دانشگاه اعلام کنند. مانند کاری که دانشگاه تهران یک زمانی در مورد سیلاب در کشور و سد گتوند انجام داد.»

> در حال حاضر دانشگاه‌ها احساس می‌کنند صدایشان خیلی کم شنیده می‌شود و از طرف دیگر صنعت و دستگاه‌ها به صورت موردی از ظرفیت استادان ما استفاده می‌کنند نه از کل ظرفیت دانشگاه

حسینی با بیان اینکه ما ظرفیت‌های خوبی در دانشگاه‌ها داریم توضیح می‌دهد: «ما در دانشگاه تهران در ارتباط با سیلاب‌هایی که در برخی از نقاط مختلف کشور رخ می‌دهد گزارش‌هایی ارائه دادیم که به خودی خود می‌تواند یک سند ملی باشد. برای تهیه این گزارش صدها عضو هیأت علمی کشور در گروه‌های مختلف جمع شدند و آن را تهیه و تنظیم کردند تا بگویند چه راهکارهای علمی می‌توان در مواجهه با سیل در کشور داشت. این اقدام در دانشگاه‌ها می‌تواند مورد توجه قرار بگیرد. علی‌رغم اینکه ما در دانشگاه با کمبود جدی در زمینه زیرساخت‌ها روبه‌رو هستیم ولی از نظر نیروی انسانی ظرفیت منحصر به فردی در منطقه داریم. مثلاً در حوزه هوش مصنوعی ظرفیت‌های خوبی داریم که دستگاه‌ها می‌توانند از توانایی دانشگاه‌ها برای به کارگیری آن استفاده کنند.»

جدیدترین ترفندهای رویافروشی بررسی شد

کلاهبرداری با جعبه‌های خالی

گزارش

سمیه افشین‌فر
خبرنگار

عکس: ایسنا

بسیاری از کلاهبرداری‌ها هیچ‌وقت پیگیری نمی‌شوند، شاید چون به نظر مهم نمی‌رسند اما کلاهبرداران هر روز با شیوه‌ها و ترفندهای جدیدتری جیب مردم را خالی می‌کنند. بر خلاف شخصیت‌های کارتونی کلاهبرداران، هیچ ماسک سیاهی بر صورت‌شان نمی‌زنند، چهره‌های‌شان هم وحشتناک نیست، انسانند، یک روز وعده درآمد آنچنانی می‌دهند و یک روز خودشان را فروشنده کالایی ارزان‌قیمت معرفی می‌کنند. آمار چندانی از میزان کلاهبرداری‌ها هم در دسترس نیست چون در بسیاری از مواقع مالباخته نمی‌داند باید چه کار کند به همین دلیل از خیر پولی که از دستش رفته می‌گذرد. ولی کلاهبرداران برای فریب طعمه‌های‌شان هر روز مثل خمیربازی بچه‌ها از شکلی به شکل دیگر تغییر شکل می‌دهند، روش‌های جدید را آزمایش می‌کنند و به اهداف‌شان می‌رسند. اما جدیدترین شیوه‌های کلاهبرداری چیست، چرا برخی از مردم طعمه می‌شوند؟

در خانه نشسته‌اید که زنگ خانه به صدا در می‌آید، مرد جوانی با ظاهری بسیار موجه پشت در است، مؤدبانه احوالپرسی و خود را نماینده یک شرکت معرفی می‌کند و می‌گوید: «برنده جدیدترین مدل گوشی آیفون شده‌اید، در ابتدا لبخندی می‌زنید، باور نمی‌کنید، این قدر ماهرانه توجیه می‌کند که خودتان هم به شانس‌تان ایمان می‌آورید، دست دراز می‌کنید تا بسته شانس‌تان را تحویل بگیرید، اما فقط یک شرط دارد و شرط چندان سختی نیست «اگر امکان دارد فقط ۳۰۰ هزار تومان هزینه ارسال را لطف کنید». محاسبه ذهنی انجام می‌دهید، در برابر یک گوشی مد روز و آخرین مدل، مبلغ زیادی نیست، جعبه را وارسی می‌کنید، آکبند است، پس ارزشش را دارد، کارت می‌کشید و مبلغ را پرداخت می‌کنید. بی‌صبرانه منتظرید که جعبه را باز کنید، مرد خدا حافظی می‌کند و می‌رود شما می‌مانید و بسته‌ای خالی که گاهی درون آن را با جوراب و یک سنجاق سر پر کرده‌اند.

فروش سودای لاغری

مریم به خاطر درمان چاقی به هر دری زده است، او می‌گوید: «به دنبال راه‌حل راحتی برای لاغری بودم تا اینکه در فضای مجازی تبلیغات لاغری آسان را در یکی از سایت‌ها دیدم. شماره تلفنی نوشته شده بود، تماس گرفتم. خانمی با برخوردی مؤدبانه درباره قرص و دمنوش‌های لاغری شرکت‌شان، آثار استفاده از آنها و تغییرات پس از مصرف داروها توضیح داد. بعد هم آدرس کانال‌شان در فضای مجازی را در اختیارم گذاشت. حتی یکی دو بار هم زنگ زد و از من خواست اگر افرادی به دنبال کاهش یا افزایش وزن هستند به او معرفی کنم. بعد از آن تماس‌ها بود که فکر کردم با شرکت معتبری طرف هستم، برای همین وقتی ۶ میلیون تومان برای خرید پکیج لاغری درخواست کردند به سرعت واریز کردم و منتظر رسیدن داروهای لاغری ماندم. قرار بود چهار روز پس از واریز داروها به دستم برسد، اما ده روز گذشت و خبری نشد البته بعد از روز چهارم تماس گرفتم، اما خط تلفن از دسترس خارج شده بود و هیچ راه ارتباطی دیگری هم نداشتم، آن زمان بود که تازه متوجه شدم در دام کلاهبرداران گرفتار شده‌ام. چون خانواده‌ام در جریان نبودند شکایت نکردم.»

استخدام به بهانه کلاهبرداری

یکی دیگر از ترفندهای جدید کلاهبرداران در فضای مجازی استخدام و پیدا کردن شغل است که سودای بسیاری از جوانان است. این کلاهبرداران با درج آگهی‌های جعلی استخدامی با عناوین مختلفی مثل کار در منزل، استخدام تایپیست، استخدام به صورت دورکاری با درآمد بالا و کار کم، طعمه‌های‌شان را جذب می‌کنند. سوسن یکی از مالباختگانی است که با بهانه استخدام و کار در منزل به دام افتاده است، او می‌گوید: «برای گرفتن پروژه تایپ، اول باید ۲۰۰ هزار تومان هزینه عضویت پرداخت می‌کردم. بعد از عضویت وارد کانالی شدم که فایل‌ها در آنجا قرار داشت. البته فقط لینک دانلود فایل‌ها آنجا بود نه خود فایل. لینک‌های دانلود هم پولی است، یعنی فایل‌هایی را که می‌خواستم تایپ کنم باید می‌خریدم. مثلاً یک فایل صوتی از یک سخنرانی یا فایل دست‌نویس را گذاشته و نوشته بودند هزینه دانلود ۵۰ هزار تومان و دستمزد برای کسانی که جزو ۱۰ نفر اولی باشند که این فایل را تحویل بدهند ۵۰۰ هزار تومان! تصور کردم با انجام این فایل سود می‌کنم در حالی که این‌طور نبود. من فریب خوردم. یعنی هم هزینه عضویت را دادم و هم هزینه خرید فایل را پرداخت کردم، ولی بعد از اینکه فایل را تایپ کردم، هزینه‌ای به من پرداخت نشد. دستم هم به جایی بند نبود، پولی که داده بودم هم آنقدر زیاد نبود که بخواهم پیگیری کنم.»

تله تعویض قطعه

حتماً با تماس‌هایی مواجه شده‌اید که در آنها فردی خود را نماینده شرکت‌های بزرگ لوازم خانگی معرفی می‌کند و پیشنهاد تعویض قطعات لوازم برقی را می‌دهد. پیشنهادی که در حقیقت کلاهبرداری و درآمدزایی برای این شرکت‌های تقلبی است. محترم زنی ۶۰ ساله و خانه‌دار است، او می‌گوید: «چند بار از شرکتی که نماینده یک برند معروف بود برای تعویض فیلتر یخچال سایدبای‌ساید تماس گرفتند. چند سال بود که فیلتر را عوض نکرده بودیم، قیمت را پرسیدم، هزینه زیادی نداشت ۶۰۰ هزار تومان برای فیلتر، بعد نصاب می‌آمد و هزینه نصب را جداگانه دریافت می‌کرد. نکته‌ای که برایم جای شک نگذاشت این بود که می‌توانستم بعد از دریافت فیلتر مبلغ را بپردازم. هماهنگ کردم مردی با جعبه‌ای که تصویر فیلتر روی آن بود زنگ خانه را زد، کارت را کشیدم و مبلغ را پرداخت کردم. قرار بود نصاب فردا برای نصب بیاید، جعبه را گرفتم و تا فردا منتظر ماندم از نصاب که خبری نشد تماس گرفتم، کسی پاسخگو نبود، جعبه را باز کردم خالی بود! به شماره نمایندگی زنگ زدم و موضوع را گفتم آنجا بود که فهمیدم کلاهبرداری بوده و ای کاش قبل از هماهنگی ابتدا با نمایندگی تماس می‌گرفتم. به هیچ کدام از اعضای خانواده هم حرفی نزدم، مبلغ آن قدر نبود که ارزش پیگیری داشته باشد.»

کلاهبرداری دو قبضه

وقتی می‌خواهید ماشین خود را به فروش برسانید، عرف بر این است که پیش از انتقال سند برای اینکه مطمئن شوید فرد خریدار واقعی است، بعد از نوشتن قولنامه کتبی، مبلغی را به عنوان بیعانه از او دریافت می‌کنید و قرار می‌گذارید تا بعد از دریافت بقیه مبلغ، خودرو را تحویل دهید. در قولنامه دستی تنظیم شده بین طرفین به علاوه مشخصات شناسایی و هویتی، وضعیت تصادف و رنگ خوردگی و کارکرد نوشته می‌شود. در بازه زمانی تا انتقال سند، طرفین به اتفاق خودرو را تحویل پارکینگ می‌دهند و سوئیچ نیز در اختیار نگهبان پارکینگ قرار داده می‌شود هر نفر یک قبض دریافت می‌کند. این کار در فرآیند خرید و فروش اصطلاحاً به دو قبضه کردن ماشین معروف است. بعد از انجام نقل و انتقالات سند، هر دو طرف معامله با قبض‌های خود به همان پارکینگ مراجعه می‌کنند و خودرو را تحویل می‌گیرند. در این میان هیچ‌کدام از طرفین معامله نمی‌توانند به تنهایی خودرو را از پارکینگ خارج کنند. تا اینجا همه چیز کاملاً عادی و قانونی است، اما به تازگی بعضی افراد سودجو شیوه جدیدی برای اخاذی پیدا کرده‌اند، شگرد جدید کلاهبرداری این است که پس از توقف خودرو در پارکینگ، خریدار خودرو بنا به دلایل واهی از جمله اینکه خودرو رنگ دارد، تصادف کرده است یا موتور آن ایراد دارد از فروشنده می‌خواهد که علاوه بر عودت مبلغ پیش پرداخت قولنامه، مبالغی را نیز به عنوان خسارت به او پرداخت کند. در این وضعیت فروشنده مستأصل و در قبال خواسته افراد کلاهبردار مجبور به تسلیم است و همه اسناد و مدارک از جمله امضا، اثرانگشت مبنی بر دریافت پیش پرداخت قولنامه، نامه علیه او ست علاوه بر آن خودرو او نیز در پارکینگ متوقف است. مشکل اینجاست که فرد خسارت‌دیده اگر شکایت هم بکند به دلیل تعهدی که در قولنامه داده، محکوم به پرداخت خسارت می‌شود و برای اثبات بی‌گناهی باید مدت زمان زیادی را برای پیدا کردن فیلم دوربین‌های مدار بسته و جمع کردن ادله صرف کند. در چنین شرایطی اگر فرد بخواهد به مراجع قضایی مراجعه کند، ممکن است روند اداری چندین ماه طول بکشد تا بتواند ادعای خود را اثبات کرده و خودرو را از پارکینگ ترخیص کند. گاهی برای این کار فرد سودجو با همکاری کارشناس قلابی و یا نگهبان پارکینگ، ایراد جدیدی را به خودرو وارد می‌کند. در بعضی موارد دیده شده است که از تکنیک ریختن نفت در داخل باک برای تولید دود و یا ایجاد خسارت ناشی از تصادف به صورت ساختگی استفاده می‌شود.

اعتماد بیش از اندازه ممنوع

به هر حال تیر کلاهبرداران گاهی به هدف می‌خورد و گاهی نمی‌خورد اما چرا فریب این افراد را می‌خوریم؟ دکتر حمیلا بخشی روانشناس به «ایران» می‌گوید: «ترکیبی از عوامل روانشناختی، اجتماعی و رفتاری در این مورد نقش دارند. گاهی برخی انسان‌ها بیش از اندازه به دیگران اعتماد می‌کنند، گروهی از این افراد به دلیل کمبود اطلاعات و آگاهی در دام شیادان می‌افتند، اما به نظرم مهم‌ترین دلیل این است که در درون این افراد از کودکی هیجانات و احساساتی مثل عشق، طمع، ترس اضطراب نهادینه شده است. این هیجانات و احساسات وقتی با سبک‌های متفاوت تربیتی که افراد داشته‌اند ادغام می‌شوند، رفتارهای افراطی از قبیل محبت یا اعتماد بیش از اندازه در افراد شکل می‌گیرد که در بزنگاه‌های مهم بر سرنوشت، تصمیم و رفتار افراد تأثیرگذار است.

این روانشناس با بیان اینکه باید با رعایت اصول تربیتی رفتار کودکان را شکل داد، می‌گوید: «باید از کودکی به افراد آموزش داد تا عجله نکنند، آرام باشند تا بتوانند درست تصمیم بگیرند. میل به موفقیت و ایده‌آل‌گرایی را ما در کودکان‌مان نهادینه می‌کنیم، متأسفانه بسیاری از والدین چون آرزوهای دور و درازی برای کودکان‌شان چه از نظر موفقیت درسی چه از نظر ثروت در سر دارند، ایده‌آل‌گرایی را به کودک القا می‌کنند. همین باعث می‌شود این افراد چون به دنبال رسیدن به بهترین‌ها هستند در بزنگاه‌های زندگی نتوانند تصمیم درستی بگیرند.» بخشی در پاسخ به این سؤال که چرا برخی افراد فقط با یک تماس فریب می‌خورند می‌گوید: «هر چه آگاهی افراد نسبت به مسائل مختلف بالاتر باشد کمتر در دام شیادان می‌افتند و هرچه آگاهی افراد از دور و اطراف‌شان کمتر باشد امکان آسیب رسیدن به آنها در این مورد بیشتر است.» این روانشناس با بیان اینکه تفکر انتقادی در این زمینه نقشی اساسی ایفا می‌کند می‌گوید: «اگر افراد از کودکی با تفکر انتقادی پرورش یافته باشند از خود سؤال می‌پرسند و سریع و بدون تفکر هیچ چیز را نمی‌پذیرند. یعنی وقتی پیشنهادی به فرد می‌شود با خودش فکر می‌کند چرا این همه پول؟ چرا این همه عجله؟ اصلاً چرا من؟ هر کدام از این چراها می‌تواند به او کمک کند تا متوجه شود که این موضوع صحیح نیست. افراد باید قدرت تحلیل داشته باشند تا بتوانند هیجانات‌شان را مدیریت کنند، یعنی آرام باشند و درست و به‌موقع تصمیم بگیرند.»

> هر چه آگاهی افراد نسبت به مسائل مختلف بالاتر باشد کمتر در دام شیادان می‌افتند و هرچه آگاهی افراد از دور و اطراف‌شان کمتر باشد امکان آسیب رسیدن به آنها در این مورد بیشتر است

همه نکاتی که باید درباره ضرورت گسترش بانک HLA بدانید

درباره چند قطره خون

محدثه جعفری/ گاهی وقت‌ها یک قطره خون هم مهم است، چون عمل پیوند مغز استخوان می‌تواند حدود ۸۰ نوع بیماری را درمان کند؛ عملی که در آن فردی با نمونه «اچ‌ال‌ای» سازگار، به بیمار نیازمند پیوند، سلول‌های بنیادی اهدا می‌کند. در گذشته شاید اهدای سلول بنیادی کمی دردناک بود، اما در حال حاضر با استفاده از تکنولوژی جدید و با کمک دستگاه‌های پیشرفته، سلول‌های بنیادی خون‌ساز از خون فرد جداسازی شده، در کیسه‌ای مخصوص جمع‌آوری می‌شود و اهداکننده دیگر دردی را تجربه نمی‌کند. به دلیل نبود HLA کافی برای پیوند در کشور، سالانه تعداد بسیاری از بیماران نیازمند پیوند مغز استخوان جان‌شان را از دست می‌دهند. به همین دلیل در برنامه هفتم توسعه تصمیم جدی برای راه‌اندازی بانک HLA و گسترش آن گرفته شده است. اگر ظرفیت نمونه‌گیری در بانک خون «اچ‌ال‌ای» به دو میلیون برسد، حدود ۸۰ درصد نیاز کشور به سلول‌های بنیادی خون‌ساز برطرف می‌شود.

دکتر مصطفی جمالی، مدیرعامل سازمان انتقال خون در مورد گسترش بانک HLA با توجه به قانون برنامه هفتم توسعه به «ایران» می‌گوید: «برنامه هفتم توسعه، این سازمان را موظف کرده است بانک HLA را با روش‌های نوین توسعه دهد تا شرایط برای نمونه‌گیری از غیرخویشاوند فعال‌تر شود و امید به یافتن نمونه تطبیقی (اهداکننده سازگار) برای بیماران افزایش یابد. اگر بودجه مورد نیاز تأمین شود، می‌توانیم با انجام ۱۰۰ هزار تست در سال، بانک HLA را به تدریج کامل کنیم و هرچه به عدد دو میلیون نزدیک‌تر شویم، شانس پیدا کردن اهداکننده سازگار برای بیماران نیازمند پیوند سلول‌های بنیادی خون‌ساز بیشتر می‌شود. پیوند سلول‌های بنیادی از دو طریق، خون بند ناف و اهداکننده بزرگسال برای بیماران انجام می‌شود، اما یافتن نمونه سازگار با توجه به حجم کم داده‌های بانک HLA بسیار دشوار است و مجبور هستیم از بانک HLA جهانی کمک بگیریم.»

دکتر جمالی با اشاره به اینکه سالانه در کشور حدود ۱۵۰۰ مورد پیوند سلول‌های بنیادی خون‌ساز انجام می‌شود، می‌گوید: «توسعه زیرساخت‌های بانک HLA در کشور می‌تواند یافتن نمونه سازگار را افزایش دهد. در حال حاضر یکی از مشکلاتی که با آن روبه‌رو هستیم، تحریم‌هاست. برای مثال در سال‌های نه چندان دور، فرآیند فرآوری خون بند ناف (یعنی استخراج گلبول‌های سفید آن) توسط دستگاه، ظرف ۴۰ دقیقه انجام می‌شد و از طریق این دستگاه می‌توانستیم تعداد بیشتری از نمونه‌ها را به طور روزانه فرآوری کنیم اما از سال ۹۷ به دلیل شدت تحریم‌ها و تعطیلی نمایندگی دستگاه مذکور در ایران، امکان بهره‌وری از این تکنولوژی غیرممکن شد. در دنیا فقط یک کمپانی است که این دستگاه‌ها را تولید می‌کند که همین مسأله، کار را سخت می‌کند و برای جلوگیری از توقف فعالیت بانک خون بند ناف، مجبور هستیم فرآیند را به روش سنتی و به وسیله «سانتریفیوژ» انجام دهیم، به همین دلیل زمان بسیاری برای انجام فرآوری یک نمونه صرف می‌شود و فرآیندی که قبلاً ۴۰ دقیقه زمان می‌برد، اکنون ۴ الی ۵ ساعته انجام می‌شود. از طرفی برای ذخیره‌سازی نمونه‌ها به مخازن خاصی نیاز است که قیمت آنها بسیار بالاست، به همین دلیل و برخی دلایل دیگر، اولویت ما در سازمان انتقال خون، جذب داوطلبان اهدای سلول‌های بنیادی خون‌ساز از میان افراد بزرگسال است.»

مدیرعامل سازمان انتقال خون ایران با اشاره به ضرورت افزایش شمار داوطلبان اهدای سلول‌های بنیادی خون‌ساز می‌گوید: «باید از بزرگسالانی که شرایط اهدا دارند، یعنی در بازه سنی ۱۸ تا ۵۰ سال هستند، دعوت کنیم داوطلب پیوند شوند تا بتوانیم جان بیماران بیشتری را نجات دهیم. اکنون در برخی کشورهای هم‌جمعیت با ما، بیش از دو میلیون نفر داوطلب اهدای سلول‌های بنیادی خون‌ساز، در مراکزشان عضو هستند، اما در کشور ما این آمار هنوز زیر ۲۰۰ هزار نفر بوده و بدیهی است که این تعداد به هیچ وجه کافی نیست.»

همچنین کاهش زاد و ولد و تک‌فرزندی سبب می‌شود برای یافتن نمونه‌های مشابه بیماران نیازمند، پیوند سلول بنیادی در افراد غیرخویشاوند انجام شود. کارشناسان می‌گویند: «حدود ۷۰ درصد از بیمارانی که نیازمند پیوند سلول‌های بنیادی خون‌ساز هستند، مجبور به جست‌وجو در بانک غیرخویشاوند بوده و حدود ۳۰ درصد از بیماران می‌توانند HLA سازگار را از خانواده‌هایشان پیدا کنند. ولی اگر در کشور خودمان نمونه سازگار برای پیوند یافت نشود، باید به بانک جهانی درخواست دهیم که هزینه بسیار زیادی دارد.» مدیرعامل سازمان انتقال خون ایران در این‌باره توضیح می‌دهد: «افراد بالغ دارای شرایط اهدای خون و سابقه آن، می‌توانند داوطلب اهدای سلول‌های بنیادی خون‌ساز باشند. در گذشته تست NGS که نوعی آزمایش ژنتیکی است در خارج از ایران انجام می‌شد و به تبع آن هزینه بسیاری هم برای کشور داشت. مثلاً اگر نمونه سازگاری برای بیماری در ترکیه پیدا می‌شد، انجام تست هزینه‌ای بالغ بر ۱۳۰۰ یورو داشت و اگر ثابت می‌شد که تطابق انجام شده است، استفاده از نمونه سلول‌های بنیادی اهداکننده سازگار جهانی، بیش از ۲۰۰۰۰ یورو هزینه داشت، ولی در حال حاضر روش NGS جدیدترین روش برای توسعه بانک اطلاعاتی HLA به حساب می‌آید که هم‌اکنون سازمان انتقال خون از آن بهره‌مند است.»

ضرورت تأمین اعتبار برای تست NGS

دکتر جمالی توضیح می‌دهد: «سازمان انتقال خون تاکنون توانسته است از ۹۰ هزار اهداکننده در مرکز سلول‌های بنیادی ثبت‌نام به عمل آورد، اما فقط برای ۴۳ هزار اهداکننده، تعیین HLA در حد دقت پایین و به صورت فرآیند اولیه انجام شده است. به‌تازگی فرآیند NGS را در آزمایشگاه سازمان انتقال خون راه‌اندازی و شروع به کار کرده‌ایم تا بتوانیم تعداد نمونه‌های بیشتری را تعیین HLA کنیم، اما همین کار هم هزینه بالایی می‌طلبد. در ایران این تست حدود ۲۰ میلیون تومان هزینه دارد و سازمان انتقال خون، این کار را به صورت رایگان برای اهداکنندگان سلول‌های بنیادی غیرخویشاوند ثبت‌نام شده در مرکز رجیستری سازمان انتقال خون، انجام می‌دهد. ولی انجام تست NGS نیازمند تأمین بودجه لازم از سوی سازمان برنامه و بودجه و وزارت بهداشت است چراکه دستگاه‌ها و کیت‌ها در بحث HLA بسیار گران هستند و باید هزینه‌های آن در اختیار سازمان انتقال خون قرار گیرد. در حال حاضر ظرفیت سازمان انتقال خون برای دریافت نمونه‌ها از داوطلبان، سالانه حدود ۷ تا ۱۰ هزار نمونه است. اگر بتوانیم زیرساخت‌ها را گسترش دهیم و بودجه مناسب به سازمان انتقال خون تزریق شود، می‌توانیم فراخوان عمومی اعلام کنیم و ظرفیت را به حداقل ۱۰۰ هزار تست در سال برسانیم.»

چگونه داوطلب شویم؟

ثبت اطلاعات داوطلبان اهدای سلول‌های بنیادی بر عهده مرکز «سپاس» سازمان انتقال خون ایران است که اکنون در پایگاه‌های انتقال خون تمام مراکز استان‌ها فعال هستند. افراد داوطلب می‌توانند به نزدیک‌ترین پایگاه محل سکونت خود مراجعه و اعلام کنند مایل به داوطلب شدن برای اهدای سلول بنیادی خون‌ساز هستند. دکتر جمالی در این‌باره توضیح می‌دهد: «در این مراکز، مشاوره‌های لازم به فرد ارائه می‌شود. ابتدا نمونه خون (حدوداً ۲ تا ۵ میلی‌لیتر خون) از داوطلب دریافت و به آزمایشگاه HLA ستاد مرکزی سازمان انتقال خون منتقل می‌شود. در این آزمایشگاه، اچ‌ال‌ای فرد تعیین شده و در بانک اطلاعاتی ثبت می‌شود تا اگر HLA بیماری با HLA فرد داوطلب تطبیق پیدا کرد، اقدامات بعدی برای فراخوان و اهدای داوطلب انجام شود. اهدای سلول‌های بنیادی خون‌ساز هنوز در کشور به خوبی شناخته نشده است. در کشورهای دیگر سازمان‌های مردم‌نهاد فرهنگ‌سازی می‌کنند تا مردم آگاهی بیشتری نسبت به اهدای سلول‌های بنیادی خون‌ساز داشته باشند، اما در ایران اهدای این سلول‌های حیاتی هنوز در میان مردم مانند اهدای خون رواج پیدا نکرده است و برای این موضوع به فرهنگ‌سازی و تبلیغات بیشتری نیاز داریم.»